

François de la Rochefoucauld

AZ ÍZLÉSEKRŐL

Kisbali László és Somlyó Bálint* fordítása

Vannak, akikben több a szellem, mint az ízlés, másokban viszont több az ízlés, mint a szellem; az ízlésben pedig több változatosság és szeszélyesség van, mint a szellemben.

E kifejezésnek – ízlés – különböző jelentései vannak, s könnyen félreérthetjük. Az az ízlés, amely a dolgok felé hajt bennünket, különbözik attól az ízléstől, amelynek alapján – szabályoknak alávetve – felismerjük és megkülönböztetjük a dolgok tulajdonságait; lehet szeretni a komédiát, anélkül, hogy elég finom és elég kényes lenne az ízlésünk, hogy helyesen ítéljünk róla, és lehetséges, hogy elég jó ízlésünk van helyes megítéléséhez, mégsem szeretjük a komédiát. Vannak olyan ízlések, amelyek észrevehetetlenül közelítenek bennünket az elébünk került dolgokhoz, és vannak olyanok, amelyek erejükkel és ellenállhatatlanságukkal vonzanak.

Vannak emberek, akiknek mindenben rossz az ízlésük, másoknak viszont csak bizonyos dolgokban rossz az ízlésük, helyes és pontos viszont, ha arról van szó, ami megfelel képességeiknek. Megint másoknak különös ízlésük van, amelyet rossznak gondolnak, és ezért nem merik követni. Vannak, akiknek bizonytalan s ezért a véletlen döntésén múlik az ízlésük, amelyet így könnyedén megváltoztatnak, s attól függően éreznek gyönyört vagy unalmat, hogy mit mondanak barátaik. Mások viszont mindig elfogultak, egyenesen rabszolgái ízlésüknek, amelyet mindenben figyelembe vesznek. Vannak, akiket érzékenyen érint, ami jó, s megütközéssel fogadják, ha nem az; látásuk tiszta és pontos, ízlésük alapját pedig szellemükben és megkülönböztető képességükben találják meg.

Vannak közöttük, akik egyfajta ösztön [alapján, amelynek nem ismerik az okát, döntenek az elébük kerülő dolgokról, és mindig jól foglalnak állást. Ebben inkább az ízlés, mintsem a szellem jut érvényre, mivel önszeretetük és vérmérsékletük a legkevésbé sem homályosítja el értelmük természetes világosságát; minden képességük teljes összhangban és ugyanabban a hangnemben működik együtt bennük. Ennek hatására helyesen döntenek a dolgokról, és igaz eszmét alkotnak róluk; általánosan szólva azonban kevés embernek van biztos és a többiekétől független ízlése; mások példáját és a szokást követik, és szinte minden ízlésüket onnan kölcsönzik.

Az imént felsorolt különféle ízlések között alig lehet, szinte képtelenség, arra a fajta jó ízlésre bukkanni, amely helyesen ítéli meg minden egyes dolog árát, egyúttal mindnek ismeri az értékét is, továbbá amelyik általánosságban vonatkozik mindenre: ismereteink túlságosan is korlátozottak, és azok a tulajdonságok, amelyek a helyes ítélethez szükségesek, rendszerint csak akkor állnak rendelkezésünkre, amikor valami nem érint bennünket közvetlenül. Ha rólunk van szó, akkor ízlésünk többé nincs birtokában az oly szükséges helyességnek, megzavarja elfogultságunk, minden, ami ránk vonatkozik, más színben tűnik fel. Senki nem tekint ugyanúgy azokra a dolgokra, amelyek érintik és azokra, amelyek nem; ízlésünket ilyenkor önszeretetünk és vérmérsékletünk vezérli, amely új nézőpontokat kínál, és végtelen számú változásnak és bizonytalanságnak szol-

* A szögletes zárójelben levő rész.

gáltat ki bennünket; ízlésünk nem a sajátunk többé, nem rendelkezünk felette, egyetértésünk nélkül megváltozik, és ugyanazok a dolgok olyan sok különböző oldalukat mutatják nekünk, hogy végül már rá sem ismerünk arra, amit korábban láttunk és éreztünk.]

François Rabelais

GARGANTUA*

Az olvasóhoz

Ki itt e könyvet olvasod, barátom,
Tégy félre most minden indulatot,
S ha úgy érzed, túlmegy minden határon,
Hidd el, zülleszteni nem akarok.
Tanúságért hiába faggatod,
Hasznodra akkor van, ha megnevettet;
Jelesebb céljai nem is lehetnek,
Mint hogy szíved a bánat ne eméssze.
Mert voltaképp az ember mire termett?
Nem sírásra, hanemha nevetésre.

Egy régi síremlékben talált maradandó sületlenségek¹

¶ It a cimberék² meghódítója,
A =mattól tartván, a légen át.
`ttére vaj zúdult az itatókba,
ø ñ':kor lefröcskölte a nagymamát,
=ipító hangon ekképp kajabált:
„Uram, pecázza már ki valaki,
Hisz egy merő lucskok, az égre hát!
Vagy adjanak le egy létrát neki.”

* A versek az Osiris Kiadónál megjelenés előtt álló mű betétei.

¹ A vers műfaja a XVI. század közkedvelt tréfás zsánere, az enigma, azaz egymással lazán összekapcsolt leírások, szólások hosszú sorozata, amelyben a szerző körülír egy tárgyat vagy közismert eseményt. Az olvasóra vár, hogy kitalálja, miről van szó. A MARADANDÓ SÜLETLENSÉGEK mondanivalója, enigmájának feloldása, a találos kérdés megfejtése soha senki számára nem volt világos. A legvalószínűbb az, hogy nincs mondanivaló – Rabelais egyszerűen kedvét leli egy amúgy is kicsavart műfaj továbbfacsarásában, végső soron kifigurázásában, abban, hogy felhabzó rímekkel és más formai bravúrokkal írjon le valamit, aminek se füle, se farka. Közben jól oda-mondogat kora hatalmasságainak. – Az első öt sor elejét megrágták a svábbogarak, ezért nehezen olvasható.

² Germán néptörzs, a Kr. e. II. század végén özönlöttek be Itália északi, Gallia déli és Hispánia északi részébe. Miután többször is megverték a római seregeket, Rómát rettegés (az ún. *terror cimbricus*) fogta el. Végül Kr. e. 101-ben Gaius Marius konzul verte szét őket Vercellinél, Észak-Itáliában.